

PSITT!!, CALLA I BALLA

Joaquim Noguero

Gelabert ja fa anys que busca que el trobin. D'entre els molts coreògrafs i ballarins nostres que corren avui pel món, és el màxim degà de la dansa contemporània catalana, però aquest reconeixement extern no sempre s'ha traduït amb la mateixa intensitat davant del públic autòcton majoritari aliè als circuits artístics i culturals. Com a creador, Gelabert connecta amb la tradició d'avantguarda, tant amb la històrica d'arrels plàstiques catalanes originàries en la preguerra com amb la dels anys seixanta i setanta a Nova York, que aleshores, a començament dels anys setanta, ell va xuclar directament en el seu terreny, de bracet amb Carles Santos (la línia Cunningham-Cage, per entendre'ns). Són aquestes unes fonts de prestigi més que sòlid, sobretot quan el coreògraf ha sabut fer-ne bagatge personal plenament assumit, bo i transitant-hi pel seu compte i amb profit propi, sense deure'ls poc més que el tret de sortida.

Ara bé, la riquesa i la complexitat d'aquestes «universitats» no és un camí que hagi connectat gaire les seves creacions amb un públic tan ampli com li hauria correspost per prestigi, i aquesta és una tecla que ja fa temps que es notava que al veterà coreògraf li venia de gust tocar. Ho havia intentat a vegades amb alguna línia més narrativa o, com al recent *Glimpse* (2004), sent més directament didàctic i visual. Van ser provatures en falset respecte del que li és més propi i no van acabar de fer el pes. En canvi, on millor ha aconseguit connectar amb un públic que fins ara li havia estat poc entusiasta és amb la càlida barreja de ritme i emocions que va representar fa un parell de temporades la coreografia per a una peça curta amb música en viu titulada *Viene regando flores desde La Habana a Morón*, una col·laboració amb el quartet cubà Timbancó. Com a ballarí, com a coreògraf, Gelabert hi feia si fa no fa com sempre: la seva dansa continuava igual de personal, entre els seus ballarins hi havia qui lligava millor amb el ritme i qui s'hi sumava al seu aire, el mateix Gelabert no s'hi rendia, ja que a estones hi lluitava més que no pas s'hi fonia. Però ja es tractava d'això, independents i lliures un llenguatge i l'altre. Ell era ell, sense concessions, com sempre. Però aquest cop el programa va ser un èxit: la música hi feia molt, ni que sigui com a ham perquè després poguéssim arribar a assaborir amb gust tota la resta del peix. Hi tenia a veure també la concisió, la lleugeresa d'allargar-ho tan sols una mitja horeta que deixava els assistents amb ganes de més.

Premi Ciutat de Barcelona 2006

Amb l'excel·lent recepció majoritària de *Viene regando flores desde La Habana a Morón*, Gelabert va aprendre la lliçó. No sempre haurà de ser igual, però, de moment, si li ve de gust, per què no? Les seves noves propostes continuen en aquesta línia clarament més comunicativa

i oberta, com en dóna bona mostra el programa guardonat recentment, al febrer del 2006, amb el premi Ciutat de Barcelona de Dansa a la millor obra del 2005. Concretament, se li ha atorgat per la peça *Psitt!! Psitt!!*, la primera de les dues coreografies curtes que, estrenades conjuntament al març del 2005 al Teatre Fabià Puigserver del Lliure i reposades de nou el passat desembre, han buscat repetir una jugada que ja sembla implícita, fins i tot, en el mateix títol de la peça musicada pel compositor rossellonès Pascal Comelade quan simula cridar i reclamar l'atenció del públic: *Psitt!! Psitt!!*, aparenta que se li diu, a l'espectador. És una mena de «fixa-t'hi», «mira'm», «sóc aquí». Evidència patentes ganes de gresca, de joc, de convidat a entrar en la màgia surreal que, des de la senzillesa, suggereix i connota cadascun dels passos conjuntament amb la música que els acompanya, una proposta ben singular, senzilla i engrescadora. Tant com la de l'acolorit vestuari. D'aquí ve el premi conjunt atorgat a Cesc Gelabert, Pascal Comelade i Lydia Azzopardi per la sàvia conjunció de totes tres expressions artístiques.

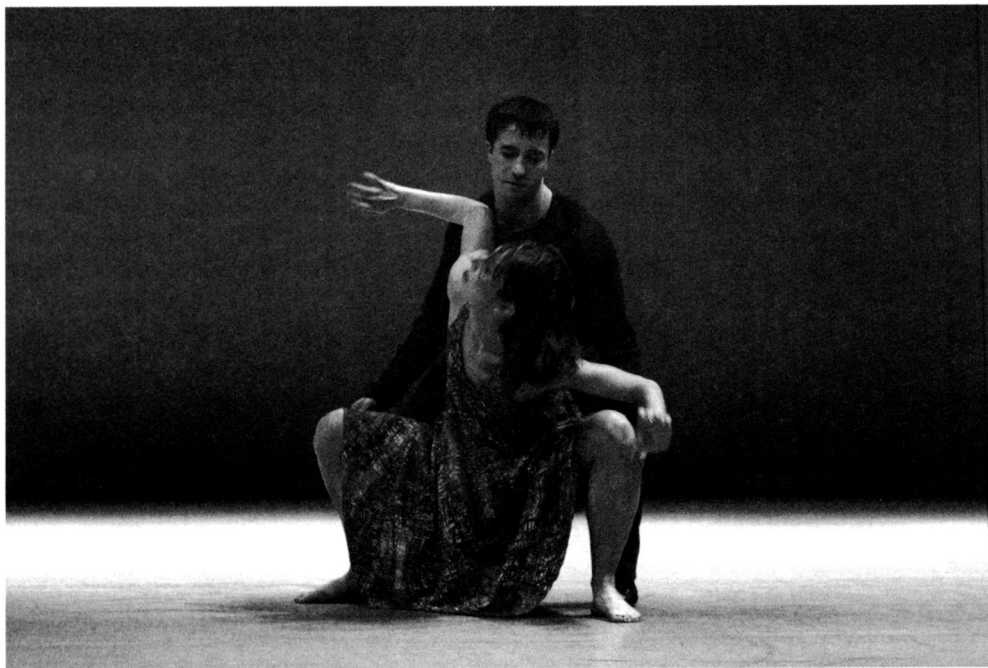
El nou programa repeteix, doncs, i ajunta dues peces curtes. La segona, *Caravan*, amb música de jazz (Duke Ellington), pretenia ser la més lleugera, un equivalent ballable a allò aconseguit abans amb els cubans. La primera (*Psitt!! Psitt!!*) assumeix, en canvi, la mateixa lliçó una mica casualment, ja que al final, contra aquells pronòstics, també resulta ser la proposta més màgica i seductora, quan d'entrada és sobretot la més cultural i la més lligada a la tradició anterior de Gelabert. *Psitt!! Psitt!!* reprèn de manera molt conscient la línia d'altres precedents com *Zumzum-ka* (també amb música de Comelade) i *Charmes*, amb música de Mompou, però sobre un mateix món formal de claredat, sempre amb un evocador regust d'exili, de nomadisme, de pèrdua. Aquesta recreació d'una atmosfera artística de to elegíac i plena de suggeriment, narrativament Gelabert la troba representada en personatges que el remeten al París artístic i bohemí de començaments del segle xx, gent com ara zíngars, gitanos i artistes del circ. A una certa cultura catalana se la podria molt bé encabir en aquest mateix calaix, posat a buscar-hi afinitats personals del creador: un lligam amb l'avantguarda parisenca que el connecta amb Picasso i Miró, el Manifest Groc, Sebastià Gasch i Dalí, el col·lectiu i la revista *Dau al Set*, etc. És probable que els catalans també siguem o semblam un bon tros *austrohúngaros*, per dir-ho amb aquell adjectiu tan car al realitzador cinematogràfic Luis García Berlanga, una mica com els jueus centreeuropeus d'abans de la segona gran guerra o com els armenis de les arrels familiars de Lydia Azzopardi. Si més no, pel que fa a la mítica i al naufragi (per això el to elegíac) d'un cert món cultural català desaparegut o a punt de fer-ho, un món d'ambició i ressons europeus amb vocació universalista, sovint contraposat al localisme de la Meseta que estrafeien Galdós, Clarín i la generació espanyola del 98.

L'ambició de plantejaments i ecos culturals no tenen res a veure amb la durada de les peces. Parem-hi atenció: l'una i l'altra proposta són, de nou, dues obretes curtes de mitja hora. Però no els cal més. Es reben ben bé com un sol menú, complet i de dos plats, amb prou variabilitat per satisfer el gust i les necessitats d'un ventall àmpli d'espectadors. *Psitt!! Psitt!!* i *Caravan* s'han ajuntat així al bloc constituït anteriorment per *8421* i *Viene regando flores desde La Habana a Morón*, dues coreografies igualment de mitja hora, estrenades la temporada anterior. És bo saber de Gelabert mateix les seves impressions i motivacions. Segons el coreògraf, «són quatre peces independents, que em fa il·lusió poder anar combinant segons el tipus de públic. Em penso que, independentment de com les he estrenat, *Psitt!! Psitt!!* i *Viene regando flores...*, per exemple, podrien fer un programa molt agraït, molt lluminós.» I per què aquesta tirada d'ara a les peces

curtes?, podria demanar-li qualsevol. ¿Que potser és que, sense l'accessori, reduït al més essencial, troba que li donen més llibertat d'acció? Bé, sí, hi està en part d'acord, però no solament és això. Assegura que «aquesta ja seria prou bona raó», però «sobretot m'ha influït molt adonar-me que, com a espectador, trobo que cada vegada els temps que tenim de concentració són més curts. Aleshores, per què allargar res innecessàriament? Agafar una idea i desenvolupar-la al llarg d'una hora de forma intensa, necessària, essencial, no retallable, no és tan fàcil. Sovint en mitja hora en tens prou. Així que ara em ve molt més de gust treballar amb pinzellades d'aquestes, immediates i ràpides.» Quan un domina l'ofici, aparcar les floritures no implica cap pèrdua: al revés, guanya punteria, precisió, intensitat, textura.

Alegria íntima i callada

Psitt!!, Psitt!!, tot i la música tan diferent i molt més propera i càlida del màgic Comelade, és una mica l'equivalent a la peça estructurada, mil·limetrada, d'emocions tamisades per l'intel·lecte, que un any abans era *8421* a l'altre programa de peces curtes, però aquest cop sense la densitat

Psitt!! Psitt!! Teatre Lliure, Sala Fabià Puigserver.
(Ros Ribas)

implícita en la peça musical de Shostakovitch: al revés, hi preval una mena d'alegria íntima i callada, sempre fetillera, sempre juganera, gràcies a la partitura inspirada en Erik Satie. Gelabert ja havia col·laborat amb el compositor de la Catalunya del Nord a *Zumzum-ka*, i ara ha confessat que li feia «molta il·lusió tomar a coreografiar amb música del Pascal, així que se'm va ocórrer encarregar-li que treballés la seva creació a partir d'una sèrie de vint-i-una notes de les anomenades indicacions de caràcter que Satie escrivia per estimular i provocar els seus intèrprets».

Són anotacions insòlites, molt abstractes i surrealistes: frases com «amb la cua del pensament», «lalat com un xinès», «com un rossinyol amb mal de queixal» o «sense deixar que el dit es posi vermell», que Gelabert va agrupar en sis blocs a partir dels quals han nascut música i coreografia. «He procurat de trobar imatges coreogràfiques que fossin la meua resposta personal a les ambigüitats i els interrogants que plantegen les frases de Satie», diu Gelabert. Relacionar Satie amb Comelade tampoc no va ser casual. Segons el coreògraf, tots dos músics comparteixen una manera «molt màgica, molt poètica i personal d'entendre la música: en les composicions d'ells dos, res no hi és feixuc, tot està molt treballat i, en canvi, és fàcil i immediat, fins i tot arriba amb una punta d'humor, tot i la contenció». Com a *Charmes*, la ja esmentada coreografia per al Ballet Gulbenkian estrenada fa dos anys al Liceu sobre música de Mompou, *Psitt!!*, *Psitt!!* torna a recrear aquell París de començament del segle xx. És un període que ja hem vist que l'atrau i pel qual sent una fonda inclinació intel·lectual, com a bressol de cultura, amb les primeres avantguardes i fils de modernitat covant-s'hi. El to és càlid, increïblement seductor, al voltant de la història d'uns personatges que, presentats amb aquella estètica que dèiem del circ clàssic, vindrien una mica a moure's com ginys mecànics, com autòmats sorgits d'una capsa de música.

Caravan, l'altra coreografia d'aquest nou lliurament, pren el títol d'una peça de Duke Ellington i equival al registre més lliure i passional que en les dues peces curtes del 2003 Gelabert assumia amb la música cubana del Quartet Timbancó. Acompanyats ara de conegudes balades romàntiques com «My Funny Valentine» i música de jazz, *Caravan* ens parla del món de la parella i s'articula formalment a partir de duets. El coreògraf la considera «una obra sobre les relacions humanes. La manera de treballar-ho és per aquell sistema que m'interessa tant de posar-te com a ballarí en un lloc o en un ambient desconeguts i veure què passa, com avances. Aquí, concretament, és trobar-te amb una persona que no coneixes. L'obra és fàcil de rebre. Però, en canvi, resulta difícil d'explicar narrativament, pel fet de no tenir cap referent concret.»

En qualsevol cas, no es tracta pas d'entendre-hi cap història. En un i l'altre exemple, n'hi ha prou a rebre personatges, a intuir situacions i, encara més, a veure-hi formes, a gaudir del moviment, el color i la plàstica, a captar un sentit que arrela en l'obra i fa fruit en el públic. «La meua il·lusió —conclou Gelabert— és oferir uns símbols que, després, cada espectador tradueix al seu propi món. El que és bo de la dansa és que, com que és molt més abstracta que altres arts, dóna moltes opcions. Potser és menys precisa en un sentit literal. Però arriba tan enllà com qualsevol altra forma d'expressió artística gràcies a la potència i la bellesa del llenguatge simbòlic.»

Per a Gelabert, ja són més de trenta anys d'afilar les armes i de definir un estil. Les peces curtes d'ara tan sols en són un tast quintaessenciat. Així que potser en endavant som nosaltres els qui haurem de xiuxiuejar «psitt», comença possiblement la que pot ser una de les millors èpoques del coreògraf.